

Aan AGORA Ondersteuningspunt Palliatieve Zorg,  
t.a.v mevr. Marijke Wulp  
J.F Kennedylaan 101  
3981 GB Bunnik.

Amsterdam, mei 2011

Betreft: reactie VGVZ op visiedocument Spirituele zorg – verbindende schakel in de palliatieve zorg.

Geachte mevrouw Marijke Wulp,

Graag geven wij vanuit de beroepsvereniging voor Geestelijk Verzorgers in de Zorg een reactie op uw visiedocument.

Allereerst zijn wij zeer verheugd dat er door toedoen van Agora een visiedocument ligt op het gebied van spirituele zorg in de palliatieve fase, dat ook door diverse betrokken partijen wordt gedragen.

Als beroepsvereniging van geestelijk verzorgers zien wij het belang van palliatieve zorg toenemen. Een toenemend aantal collega's komt hier in de praktijk mee in aanraking, en er worden diverse samenwerkings- of consultatie-initiatieven ontwikkeld. De VGVZ ziet het als een belangrijke taak om de competenties van geestelijk verzorgers op het gebied van palliatieve zorg verder te ontwikkelen en te stimuleren.

Hoewel spirituele zorg uiteraard niet beperkt is tot de laatste levensfase, kan deze zorg -zoals het visiedocument ook verwoordt- wel een verbindende schakel vormen.

De VGVZ is van harte bereid aan verdere uitwerking van het visiedocument bij te dragen. Hiertoe hebben wij het document uitgezet binnen de verschillende geledingen van onze organisatie. Dit heeft geresulteerd in bijdragen uit diverse werkvelden en sectoren waarbinnen geestelijk verzorgers werkzaam zijn. De bijdragen bieden verdere concretisering en aandachtspunten, en zijn dermate waardevol dat ze hierbij als bijlage worden meegezonden.

Overkoepelend willen wij de volgende punten aanstippen, aansluitend bij de 4 kerndoelstellingen van het document:

**1. Het realiseren van systematische kennisontwikkeling op het gebied van spirituele zorg.**

- Hiervoor is nodig afstemming en zo mogelijk samenwerking tussen universiteiten, hogescholen, onderzoeksinstituten en instanties als bijvoorbeeld ZonMw om te komen tot een samenhangend onderzoeksplan voor onderwerpen op het gebied van spirituele zorg.
- Dit punt onderschrijven wij als VGVZ van harte. Uiteraard zijn er vragen omtrent de meetbaarheid van spiritualiteit / spirituele en palliatieve zorg. Toch

zijn er, met name in de VS, wel al diverse vragenlijsten ontwikkeld . Kwalitatief onderzoek zal daarnaast zeker waardevolle inzichten opleveren. Hoewel het geen gemakkelijke materie is, willen wij als VGVZ hierover graag meedenken. Wij zullen hiervoor o.a een beroep kunnen doen op onze commissie wetenschap.

- Verder menen wij dat het zinvol zou zijn als er een programma zou komen waarmee geestelijk verzorgers gestimuleerd worden om praktijkonderzoek te doen. De aanwezige expertise wordt zo verder wetenschappelijk onderbouwd en kan worden vertaald naar andere disciplines, wat de kwaliteit van spirituele zorg ten goede zal komen.

## **2. Het realiseren van zorgpraktijken waarin interdisciplinaire spirituele zorg structureel is ingebed in de palliatieve zorg.**

- Nodig is dan het bij elkaar brengen en ondersteunen van organisaties en zorgverleners die werk (willen) maken van zorg waarin de aandacht voor levensvragen integraal deel uitmaakt. Er zijn inmiddels veel lokale en regionale netwerken actief. Initiatiefnemers voelen zich deel van een netwerk gericht op wederzijdse uitwisseling en stimulering van goede praktijken. De VGVZ acht het van belang dat in al deze netwerken ook geestelijk verzorgers actief zijn.
- Palliatieve zorg is wezenlijk multidisciplinair van karakter. Het visiedocument gaat uit van een brede benadering van spiritualiteit, en die onderschrijven wij. Dat betekent dat spiritualiteit niet het exclusieve domein is van geestelijk verzorgers. Vanwege de gespecialiseerde kennis op het gebied van levensbeschouwing, ethiek en spiritualiteit kunnen geestelijk verzorgers wel een voortrekkersrol vervullen op dit gebied.  
Geestelijk verzorgers hebben het hermeneutisch vermogen om verschillende taalvelden te verstaan en kunnen zo een brug slaan tussen verschillende disciplines. Door het gebruik van metaforen, symbolen en rituelen kunnen zij bestaansvragen en -ervaringen op een andere manier tot uitdrukking brengen dan veel andere zorgverleners.
- Het multidisciplinaire karakter van palliatieve zorg heeft ook gevolgen voor de werkwijze van geestelijk verzorgers zelf. De VGVZ ziet het als haar taak om nascholing en reflectie te stimuleren, waar het bijvoorbeeld gaat om samenwerking met andere disciplines, wijze van overleg en rapportage, en scholing van andere professionals.
- Landelijke richtlijnen en protocollen kunnen behulpzaam zijn bij het realiseren van interdisciplinaire zorg. De VGVZ is van harte bereid mee te denken over het opstellen of aanpassen van dergelijke richtlijnen.
- Palliatieve zorg wordt nog te vaak beperkt tot de laatste fase, waarin het sterven aanstaande is. Voor een optimale zorg is het belangrijk de verschillende disciplines, waaronder ook geestelijke verzorging, vooral tijdig in te schakelen.

## **3. Het ontwikkelen van competenties bij zorgprofessionals en vrijwilligers voor het verlenen van spirituele zorg.**

- Hiervoor is nodig: erkenning en herkenning door de betrokken beroepsgroepen en vrijwilligers dat spirituele zorg een integrerend deel uitmaakt van hun werk en dat daar specifieke, deels trainbare, competenties voor nodig zijn. Voortrekkers binnen de zorgverlenersgroepen krijgen ondersteuning bij het

vertalen van competenties op het gebied van spirituele zorg naar hun specifieke achterban.

- Zorgprofessionals in de primaire zorg (verzorgenden, verpleegkundigen, helpenden) zijn een belangrijke doelgroep die in de praktijk ook veel te maken heeft met spiritualiteit van cliënten of patiënten. Geestelijk verzorgers leveren in veel instellingen al een bijdrage aan de scholing van deze professionals op het gebied van spirituele zorg.
- Op verschillende deelterreinen zijn of worden veelbelovende initiatieven ontwikkeld. We noemen het project "Kritische succesfactoren vanuit het perspectief van verpleegkundigen en verzorgenden", de zorgmodule palliatieve zorg door Coördinatieplatform Zorgstandaarden; initiatieven van stichting PAL voor professionalisering van de palliatieve zorg voor kinderen; en een project van Zonmw.
- Ontwikkeling van een masterclass door Joep van de Geer voor beroepsverdiepende nascholing voor geestelijk verzorgers. Ook onder geestelijk verzorgers zijn er grote verschillen in kennis en ervaring met palliatieve zorg. Een module palliatieve zorg kan op termijn een belangrijk onderdeel worden van verplichte nascholing voor geestelijk verzorgers.
- Bij het vaststellen van vereiste competenties en het inrichten van een (na) scholingsaanbod voor professionals en vrijwilligers in de palliatieve zorg zal de VGVZ graag haar deskundigheid en ervaring inbrengen, onder meer via Joep van de Geer.

#### **4. Opname van spirituele zorg als kwaliteitsindicator in kwaliteitszorgsystemen van zorgorganisaties. Kwaliteitszorg moet zorg voor spiritualiteit impliceren.**

- Aandacht voor spiritualiteit maakt 'vanzelfsprekend' deel uit van goede zorg, c.q. zou hier vanzelfsprekend deel vanuit moeten maken. Wat nodig is, is een overzicht van relevante kwaliteitszorg-systemen en de plaats die 'aandacht voor levensvragen' daarin inneemt. Vervolgens kan (mede met behulp van de kennis uit 1) van hieruit spirituele zorg een integraal onderdeel van kwaliteitszorg worden.
- Vanuit de werkveldraad Verstandelijk Gehandicapten van de VGVZ is structureel als contact met de Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland, waarbij het kwaliteitskader van de VGN en de rol van spirituele zorg hierbinnen onderwerp van gesprek zijn. Voorjaar 2012 zal een gezamenlijk symposium worden georganiseerd.

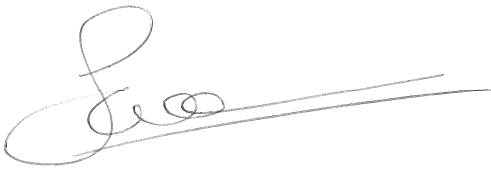
De VGVZ onderkent het toenemende belang van palliatieve zorg, en wij zien uit naar het Verbeterprogramma Palliatieve Zorg dat de staatssecretaris van VWS heeft toegezegd. Als betrokken beroepsvereniging zijn we van harte bereid om mee te werken aan dit programma. In voorkomende gevallen zullen wij ook graag participeren in landelijke platforms of gremia op dit terrein.

Als VGVZ willen wij ons graag inzetten voor de realisering van de in het visiedocument genoemde doelstellingen. De door ons genoemde opmerkingen en aandachtspunten zijn hopelijk behulpzaam bij de verdere ontwikkeling en doordinking van het traject. Wij zullen graag aanwezig zijn bij uw conferentie op 9 juni a.s.

Namens de VGVZ zullen daar in ieder geval aan deelnemen:

- mevr. M. van der Wal, lid van het DB en geestelijk verzorger in het AMC.
- Dhr. J. van de Geer, aandachtsfunctionaris palliatieve zorg en geestelijk verzorger in MCLeeuwarden.
- Mevr. C. den Draak, beleidsmedewerker VGVZ en geestelijk verzorger in MMC Amersfoort.

Met hoogachting en vriendelijke groet,

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'S.A.A', with a long horizontal line extending to the right.

S.A.A (Simon) Evers, voorzitter VGVZ.